

Några nyare ord i svenskan

Nedan förtecknas några ord som vi uppfattat som relativt nya i svenskan. Källan är huvudsakligen dagspressen. Det datum som anges är det tidigaste belägg vi hittat för orden. Därmed inte sagt att orden inte skulle kunna beläggas tidigare. Ord som finns med i *Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal*, *Svenska Akademiens ordlista 11 uppl.*, *Svensk ordbok* eller *Bonniers svenska ordbok 3 uppl.* har inte medtagits.

batteriholk behållare för uppsamling av uttjänta batterier. *Göteborgs kommunala renhållningsverk har placerat ut drygt ett hundra röda holkar för uttjänta batterier . . . De första batteriholkarna som placerades ut blev en flopp.* GP 6.12.1984

cocacolisering amerikanisering, kommersialisering. *Om vi kallar utvecklingen här hemma cocacolisering eller etatism av östmodell är inte avgörande, båda aspekterna finns. Kontentan är att allt färre får plats på den kulturella arenan, och allt oftare är det någon annan som väljer åt oss – bokklubbsdirektörer, statliga litteraturfrämjare och helt vanliga brutala Chicagoekonomer.* Expr. 25.10.1985 [no. cocacolisering]

cocacolonisering jfr föreg. *De följer Jan Myrdal närmast ser är att "den bildade borgerligheten samtidigt har upplöst sig till allmänt obildat Dallas-pack" medan "den statliga kulturpolitiken coca-coloniserar folket genom massmedia och ger åt de kultiverade en provinsial efterklangskademiism.* SvD 1.3.1985 [no. cocakolonisering]

dagispop popmusik (som spelas av yngre artister o.) som är speciellt populär hos yngre barn, i sht barn i förskoleåldern. *Jimmy, åtta år . . . Som en av stjärnorna i gruppen "The Pinks", dagispopens mästare, är han ett av [folk]parkernas mest pålitliga dragplåster.* DN 22.7.1985

datamognad förtrogenhet med o. erfarenhet av datorer o. datorisering. *Data-mognad är egentligen två saker, dels det sinnets öppenhet och vaksamhet som krävs för att vi inte skall terroriseras av dumma systemmän utan själva ta makten över datorerna . . . Den andra innebörden . . . är den utvecklingsgrad ett samhälle nått när det gäller att inrätta sitt liv så att databekvämligheten blir komfortabel.* Teknik & Standard nr 1, 1984

deponi [-'ni:] *-(e)t, -er* förvaringsplats för avfall, soptipp 1985. Som fackterm företräds *avfallsupplag* o. *upplagsområde* [Efter ty. *Deponie*, nybildning till *deponieren* 'deponera'; da., no. *deponi*]

enbo [samma betoning som i t.ex. *bybo*] *-n, -r* (obs inte *-s* i plural såsom i exemplet) ensamboende, ensamstående. *Tisd. kl 19: Club Enastående. Redan utsålt till första träffen för alla "enbos" då Maj Fant och Johannes Olivegren talar om "Manligt, kvinnligt ensamliv".* DN 1.2.1986, På stan sid. 10 [efter mönster av *sambo* o. *särbo*]

gatubarn 1984. *Det finns 80 miljoner gatubarn i världen. Barn som tvingas arbeta för att försörja sig och sin familj, barn som har gatan som sin arbetsplats. Många gatubarn har också gatan som sitt hem. Barnen & Vi nr 4/5, 1985 [da. gadebarn, no. gatebarn]*

glasiglo *-n, -r* behållare för uppsamling av uttjänt engångsglas. Ca 1980 [Själva företeelsen kommer från Tyskland, där sådana behållare funnits ca 10 år; benämningen hänför sig till den igloliknande formen hos vissa sådana behållare]

groddföretag (små)företag som vuxit fram ur ngn annan verksamhet. *Den explosionsartade utvecklingen av s.k. groddföretag vid Chalmers. Goda idéer som kommer fram vid högskolan (under kur-*

ser . . . etc.) kan visa sig så livskraftiga att de kan leda till företagsbildning. GP 10.5.1982

havsdöd hav el. havsområde med så föröreat el. på annat sätt fördärvat vatten att livsbetingelserna helt förstörts, åtminstone för högre livsformer. *Men det är inte bara havsdöden som gör att vi bör vara försiktiga med t.ex. kvävegödsling.* GP 15.2.1982 [da. *havdöd*]

japanisering övergång till förhållanden som liknar de i Japan, i sht inom arbetslivet med det speciella förhållande som råder mellan arbetsgivare o. arbetstagarer. *Vi är på väg mot en slags "japanisering". D.v.s. att de anställda knyts hårdare till sitt företag. Många företag går ut och rekryterar akademiker till trainee-program för att de från början skall skolas in i företagets tänkande.* SvD 21.9.1985 [da., no. *japanisering*.]

kalkonfilm vard. *Kalkonfilmer, kallas riktigt dåliga filmer, sådana som det blir rena nöjet att se.* SvD 29.5.1985 [efter motsv. anv. av eng. *turkey* för ngt misslyckat, t.ex. en film; ett bättre ord på svenska vore *ankfilm*, eftersom *anka* men inte *kalkon* förekommer i olika nedsättande sammanhang, t.ex. *gå som en anka, ankdam, tidningsanka, det här liknar ju anka*; no. *kalkunfilm*]

kalkonrulle ny bet., vard. kalkonfilm (se föreg.) [jfr rulle vard. för film]

kassettbok på kassettband inläst bok. 1986 [Hittills har sådana inspelningar gjorts för utlåning till synskadade och har då kallats *talböcker*, 1986 introducerades de dock på den kommersiella marknaden under benämningen *kassettböcker*; da. *kassettebog*]

kobingo *Länsstyrelsen har gett . . . tillstånd att arrangera kobingo på Kabusa gård.* SvD 23.8.1985. *Kobingo kommer från USA. Man ritar upp ett rutnät på marken, numrerar rutorna och ställer dit en*

ko. Den som har spelat på den ruta som kon bajsar på har vunnit. SvD 19.2.1986 [no. *kubingo*]

kultursponsring sponsring av kulturevenemang e.d. *Nu satsar företagen stora pengar på konst, musik och teater. Kultursponsring kallas det med ett ord. Visserligen har näringslivet bidragit med pengar till kulturen tidigare – men i dag ska det löna sig.* DN 9.4.1985 [da. *kultursponsor(er)ing*, no. *kultursponsing*]

kupésamhälle samhälle som är höggradigt specialiserat o. där var o. en enbart är inriktad på sitt område. *Även journalistiken lider av det här och var och en skaffar sig sin del och intresserar sig för denna och ingenting annat. Det här lider hela vårt samhälle av. Författaren Göran Hägg har kallat det för kupésamhälle.* DN Humanvetenskapliga dagar, mars 1985, sid. 2

löneminister minister med ansvar för lönefrågor. *Utnämningen av en löneminister och en miljöminister i Palmes ministär.* DN. 5.10.1985 [da. *lønningsminister*, no. *lønnsminister*]

maskrosbarn barn som trots svåra uppväxtförhållanden klarar sig bra. *Maskrosbarnen, de osårbara finns de? . . . Superkids, osårbara barn – finns de? Frågan är värd att ställas med anledning av all den forskning om s.k. osårbara barn som börjar nå Sverige. Även barn till psykiskt sjuka föräldrar, till missbrukare och utslagna unga mammor kan utvecklas fint och fungera bra.* DN 7.1.1986 [da. *mælkebøttebarn*]

mellantvång vard. en form av tvångsåtgärder mot ungdomar med sociala problem, dock inte reguljärt omhändertagande för tvångsvård. *Mellantvång från 1 juli . . . Mellantvånget innebär att ungdomar kan tvingas att hålla kontakt med en kontaktperson eller delta i behandling i öppenvården.* DN 29.3.1985

- miljöminister** minister med ansvar för miljöfrågor. *Utnämningen av en lönenminister och en miljöminister i Palmes ministär.* DN 5.10.1985 [da. *miljøminister*, no. *miljøvernminister*]
- mögelhund** hund specialtränad att spåra upp mögel i hus. *En mögelhund finns nu att hyra.* GP 21.10.1984
- mögelhus** hus angripet av mögel. *Ägaren till det riksbekanta mögelhuset i Trång-halla utanför Jönköping får nu indirekt hjälp av kommunen inför sin process mot just kommunen.* SvD 20.1.1984
- nattfolk** nattarbetare o. folk som är ute o. roar sig om natten. *Det finns många som arbetar på natten, vakter, på sjukhuset, taxi och poliser . . . Sortimentet är gatu-köksmat . . . Så kan det kanske också bli för nattfolket i Lund.* SDS 5.7.1985 [da. *nattfolk*]
- offshorebanking** om förhållanden i USA. *Offshore banking . . . har inte något med havsteknik att göra. Ursprungligen förknippades begreppet med att bankrörelsen las offshore i den . . . meningen att den hade sitt juridiska säte utanför hemlandet USA . . . Kontoret las av skatte-tekniska skäl på t.ex. Cayman Island.* DN 23.2.1986 [av eng. *off shore banking* till *off shore* 'till havs; utomlands' o. *banking* 'bankverksamhet'; da. *offshorerebanking*]
- portföljdator** liten, bärbar persondator. 1983. *Portföljdatorn . . . dagens titelförsvarare i bärbar informationshantering. Ett suveränt hjälpmedel för alla som behöver persondatorkapacitet utanför kontoret . . . rymt i en vanlig attachéväska.* Cantex AB nr 1, 1985 (rek-lamblad)
- solbädd** solarieanordning i form av en bädd där belysning ges både ovanifrån o. underifrån, solsäng. *Här finns marknadens exklusivaste solbäddar i luftkonditionerade lokaler.* SDS 13.7.1983
- solhimmel** solarielampa på stativ, ger belysning enbart ovanifrån (o. inte både ovanifrån o. underifrån som en solbädd). *Solhimmel från 2.990:– exkl stativ.* SDS 28.4.1985, annons [da. *solhimmel*]
- solnedgångsförfattning** jfr *solnedgångsförordning*. 1985
- solnedgångsförordning** *Den milde Bo Holmberg meddelade att man ska gå vidare med en s.k. solnedgångsförordning, ett lyckat ord. Den tycks innebära att alla myndighetsregler (föreskrifter, anvisningar, råd och vad de kan kallas, bindande såväl som icke-bindande) helt sonika upphävs, om de inte före ett visst datum . . . har omprövats, tillfredsställande motiverats och beslutats på nytt.* DN 21.9.1984 [efter eng. *sunset legislation* 'tidsbegränsad lagstiftning']
- solsäng** solbädd (se d.o.). 1984. *Vi har också talat med flera solarier, där man säger att man är mycket noga med att göra rent efter varje kund, såväl solsäng som solglasögon.* DN 21.3.1985 [no. *solseng*]
- spetsnaz** (sovjetisk) specialstyrka med uppgifter som sabotage, infiltration o.d. *Fientliga (läs: sovjetiska) specialstyrkor, "diversionsförband" – spetsnaz . . . som avses att sättas in mot speciellt viktiga politiska och militära mål . . . i ett tidigt skede av en konflikt. Sedan dess har det skrivits en hel del om hotet från spetsnaz mot ÖB, piloter och andra . . . Man har fått upp ögonen för mystiska tavelförsäljare.* DN 27.9.1985 [av motsv. ryska ord, en förkortning av *spetsialnoje naznatjenie* '(förband för) speciella insatser'; no. *spetsnaz*]
- striptör** manlig stripteaseartist. *Striptörshow med skumpafest för flickor i varietésalen. Succén fortsätter nu för 3:e året! Hittills har över 43.000 flickor sett denna fantastiska skrattorgie.* DN 12.3.1985 [skämtsamt bildning till *strip-*

tease efter mönster av *dans:dansör*, jfr äv. det i no. noterade *striptøse*]

styvfamilj familj där endera mannen el. kvinnan, eller båda, är styvförälder till den andres barn. *I takt med att antalet skilsmässor och omgiften ökar blir styvfamiljen allt vanligare I styvfamiljen är en av de vuxna eller båda styvföräldrar. Minst ett barn är styvbarn.* DN 10.11.1982

stödfamilj familj som mot viss ersättning från social myndighet kan ge stöd i form av samtal, samvaro etc. åt person med sociala problem. 1982. *Stödfamilj sökes i Arboga med omnejd för tonårsflicka och hennes moder.* Land 1985, nr 11 [da. *støttefamilie*]

störningsjour el. **störjour** jourtjänst dit hyresgäster nätter o. helger kan vända sig för att få omedelbar hjälp mot störande grannar. *Ordningsregler för hyresgästerna, en särskild störningsjour och effektivare ingripanden mot störande grannar blir bostadsföretagens nya metoder för att hjälpa de hyresgäster som störs.* SvD 24.5.1985

yuppie [ˈjuppi] -n, -er yngre välutbildad person. *S.k. yuppies flyttar in i arbetarkvarter och drar med sig exklusiva bagerier och delikatessaffärer ... Och yuppies är, som väl alla vet, unga välutbildade människor som tagit över USA.* DN 29.7.1985 [av eng. *yuppie* bildat till initialerna i *young* 'ung', *urban* 'som bor i en storstad', *professional* 'med statusyrke' o. med samma slutled som i *hippie*; da., no. *yuppie*]

Kära prenumeranter i utlandet!

Redaktionen ber er att inte betala den låga prenumerationsavgiften med bankremissa via postgiro. Att lösa in remissan kostar nämligen för närvarande 15 kronor, vilket utgör 37,5 % av helårspriset om 40 kronor. Vi ber er att i stället betala direkt via posten.